

TOIPUMIS- SUUNNITELMA

KORONAEPIDEMIASTA PALAUTUMINEN JA PALVELUVELAN HOITAMINEN

Kaupunginhallitus 6.9.2021

**Vantaa
Vanda**

SISÄLLYSLUETTELO

TOIPUMISSUUNNITELMAN VALMISTELU	3
TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	5
1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen	5
2. Oppimisvajeen paikkaaminen ja varhaiskasvatuksen tukeminen	6
3. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelan kurominen	8
4. Syrjäytymisen ehkäisy ja myönteisen erityiskohtelun toimenpiteet.....	10
5. Panostukset osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviin toimiin sekä harrastuksia ja tapahtumatuotantoa tukeviin toimiin.....	11
6. Monikielisen viestinnän vahvistaminen ja maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen tukeminen.....	12
7. Työllisyyden ja yritysten elpymisen tukeminen	13
8. Etäjohtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen	14
MÄÄRÄRAHOJEN TARVE TOIMIALOITTAIN.....	16

Julkaisija
Vantaan kaupunki
09/2021

TOIPUMISSUUNNITELMAN VALMISTELU

Koronapandemia on ollut erittäin poikkeuksellinen kriisi, joka on vaikuttanut käytännössä jokaiseen kaupunkilaiseen, yritykseen, yhteisöön ja koko kaupunkiorganisaatioon monin tavoin. Koronakriisistä toipuminen vie useiden arvioiden mukaan vuosia. Kokonaiskuvaa kaikista vaikutuksista ei ole vielä tässä vaiheessa mahdollista saada.

Keväällä 2020 vain muutama kuukausi pandemian alkamisesta ja rajoitustoimien asettamisesta ryhdyttiin Vantaalla pohtimaan epidemian mahdollisia pitkäaikaisia vaikutuksia. Tilanteen poikkeuksellisuudesta johtuen jo tuolloin ennakoitiin, että näin merkittävä poikkeustila voi tuoda vaikutuksia, jotka näkyvät vielä pitkään.

Kesän 2020 aikana toimialoja pyydettiin arvioimaan epidemian ja rajoitustoimenpiteiden keskeisiä vaikutuksia. Tässä vaiheessa häiriötilannetta oli kestänyt vasta muutaman kuukauden ja arviot keskittyivät pääasiassa henkilöstö- ja organisaatiovaikutuksiin, valmiuteen ja viestintään.

Kevään 2021 aikana, noin vuoden pandemiakokemusten jälkeen ja edelleen epidemian leviämisvaiheessa toimialoille annettiin uudelleen tehtävä arvioida vaikutuksia.

Tehtävänanto oli seuraavanlainen:

1. Arvio epidemian vaikutuksista – Miten epidemia on vaikuttanut (maaliskuu 2020-)
 - omaan toimintaan ja palveluihin
 - toimialan/palvelualueen tavoitteisiin
 - henkilöstöresursseihin, henkilöstön hyvinvointiin ja työn tekemisen tapoihin
 - palveluiden käyttäjiin ja johderyhmiin
 - yhteistyöhön eri tahojen kanssa
2. Mitkä epidemian aikana perustetut uudet palvelut ja työtavat pitäisi säilyttää ja millaisia resursseja ne vaativat?
3. Epidemian vaikutukset palvelutarpeisiin
4. Kriisin opit

Heinäkuussa 2021 tehtävänantoa täydennettiin siten, että toimialoja pyydettiin arvioimaan tarvittavia toimenpiteitä vuosien 2021, 2022 ja 2023 osalta.

Toimialojen työn pohjalta kaupungin johtoryhmässä määriteltiin toipumissuunnitelmalle ja hoito- ja palveluvelan kuromiselle kahdeksan tavoitetta. Tavoitteisiin pääsemiseksi on laadittu toimenpiteet.

Toipumissuunnitelmaa, sen tavoitteita ja toimenpiteitä on työstetty yhteistyössä kaikilla kaupungin toimialoilla ja suunnitelmaa on käsitelty sekä kaupungin häiriötilannejohtoryhmässä että kaupungin johtoryhmässä. Toipumissuunnitelman tueksi on laadittu muistio, jossa on kuvattu koronaepidemian keskeiset vaikutukset Vantaalla. Suunnitelma ja muistio perustuvat 15.8.2021 tilanteeseen.

Tämä suunnitelma taustoittaa koronaepidemian vuoksi vuodelle 2021 esitettäviä menolisäyksiä ja osaltaan vuosien 2022 ja 2023 budjettiesityksiä. Lähtökohta on, että palveluvelan hoitamiseen tarvittavat menolisäykset ovat määräaikaista. Valmistellut toimenpiteet ovat olleet mukana toimialojen budjettineuvotteluissa, ja yhteenveto määräaikaista lisäyksistä on suunnitelman lopussa toimialoittain. Tarkat määrärahat hyväksyy valtuusto määrärahamuutoksina ja budjettipäätöksinä.

Vantaan kaupungille laaditaan parasta aikaa myös uutta kaupunkistrategiaa, jonka on tarkoitus tulla voimaan 1.2.2022. Lain mukaan kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Strategiatyössä tehdään selvitystyö nykytilanteesta sisältäen koronapandemian tiedossa olevat vaikutukset. On tärkeää, että vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti toimialojen ja palvelualueiden johtoryhmissä ja tarvittaessa tehdään sitä kautta olennaiset toimenpide-ehdotukset toipumisen varmistamiseksi. Valtion tuki on toipumisessa ehdottoman tärkeää ja se otetaan huomioon myös kaupungin edunvalvonnassa.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen

Epidemian aikana on noussut erityinen huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Kasaantunut pahoinvointi voi purkautua, kun palataan takaisin normaaliin arkirytmiin.

Epidemian vaikutuksia:

- Osa nuorista on jäänyt ajelehtimaan, kun tilat ja harrastukset olivat kiinni ja koulut etäopetuksessa
- Nuorten yksinäisyys, henkinen pahoinvointi, väkivalta, päihteidenkäyttö ja muu häiriökäyttäytyminen ovat arvioiden mukaan kasvaneet
- Nuoret viettävät enemmän aikaa kaduilla aikuisten tavoittamattomissa
- Palvelutarpeen kasvua on havaittu myös oppilas- ja opiskelijahuollossa ja lapsiperheiden varhaisen tuen palveluissa

Nuorisopalveluiden, kuten nuorisotilojen, avautuessa pandemia-aikana jalkautuvaa työtä tehneet nuorisotyöntekijät siirtyvät takaisin aikaisempiin tehtäviinsä ja jalkautuvan nuorisotyön resurssit eivät enää pysty vastaamaan haasteeseen, jonka korona on kaduilla nuorten viettämässä ajassa ja häiriökäyttäytymisessä aiheuttanut. Etsivälle työlle on todettu suuri tarve: erityisesti sosiaalisesti eristäytyneet, maahanmuuttajat ja koulupudokkaat tarvitsevat tukea.

Huomattavaa palvelutarpeen ja palvelujen kysynnän kasvua on havaittu erityisesti lapsiperheiden varhaisen tuen

ja nuorten palveluissa. Lapsiperheiden kuormitus ja pahoinvointi sekä vanhemmuuden tuen tarpeet ovat lisääntyneet. Osalla perheistä on esimerkiksi taloudellisia vaikeuksia ja ongelmia jaksamisessa ja vanhemmuudessa. Lisäksi lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien määrä kasvanut.

Palvelutarve on kasvanut erityisesti heillä, joilla on ollut entuudestaan elämänhallintaan, sosioekonomiaan, parisuhteeseen, vanhemmuuteen tai terveydentilaan liittyviä haasteita.

Oppilas- ja opiskelijahuollon havaintojen mukaan lapsille, nuorille, aikuisopiskelijoille ja perheille on kertynyt mielenterveyteen liittyvien palveluiden hoitovajetta. Osa oppilaista ja opiskelijoista on kokenut korona-aikana esim. yksinäisyyttä ja ahdistusta tai oppimisen vajeita. Erityisesti lukioissa opiskelijoiden yhteydenotot psykologeihin ovat lisääntyneet. Myös Variassa yhteydenotot opiskeluhooltoon ja opinto-ohjaajiin ovat lisääntyneet. Erityisesti itsenäisesti asuvilla toisen asteen opiskelijoilla on ollut taloudellisia vaikeuksia.

Toimenpiteet

- Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon jonot puretaan leikki-ikäisten terveystarkastuksen osalta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

- Nuorten mielenterveyspalvelujen hoitovelan purkamiseksi tarvitaan vahvoja toimenpiteitä: nopean tuen järjestäminen, hoitoprosessien kehittäminen ja hoidon järjestäminen. Nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi jatketaan matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen kehittämistä moniammatillisena verkostotyönä.
- Jatketaan panostusta jalkautuvaan erityisnuorisotyöhön, kun nuorisotilat avautuvat.
- Perhe- ja sosiaalipalveluissa uudistetaan lapsiperheiden palveluohjauksen ja palvelutarpeen rakenteita palvelu- ja hoitoprosessien sekä asiakaslähtöisyyden tehostamiseksi. Vastataan lastensuojelun kasvaneeseen tarpeeseen.
- Mielenterveyden hoitoon tarvitaan kuraattoreita ja psykologeja opiskeluhuollon yksikköön kaikille asteille.
- Kasvatuksen ja oppimisen ruotsinkieliselle palvelualueelle tarvitaan edelleen tukihenkilöitä psyykkisesti oireilevien lasten kanssa työskentelyyn.

2. Oppimisvajeen paikkaaminen ja varhaiskasvatuksen tukeminen

Epidemian alussa maaliskuussa 2020 opetusta siirrettiin erittäin laajasti ja erittäin lyhyellä varoitusajalla etäopetukseksi. Vaikutus koski kevään 2020 osalta kaikkia ikäryhmiä. Toinen aste siirrettiin uudelleen etäopetukseen marraskuussa 2020. Pisimpään koronaepidemian aikana etäopetuksessa ovat olleet toisen asteen opiskelijat.

Varhaiskasvatuksessa lakisääteiset palvelut on pystytty järjestämään enimmäkseen normaalisti toimintakaudella 2020–2021. Keväällä 2020, kun valtakunnallisesti annettiin kehoitus hoitaa lapset kotona, mikäli mahdollista, oli Vantaallakin varhaiskasvatuksen palveluiden käyttäjiä vähän.

Etäopetus:

Maalis-toukokuu 2020: luokat 1–9 ja toinen aste.
Marraskuu 2020 alkaen: toinen aste.
Karanteeneja **61** palveluyksikössä vuonna 2020.
Karanteeneja **70** palveluyksikössä vuonna 2021.

Etäopetuksen ja ajoittain laajojenkin karanteenien myötä perusopetuksen oppilaille on kertynyt oppimisvajetta. Sitä esiintyy suurella joukolla oppilaista oppiaineissa, jotka perustuvat

aiemmin opitun osaamiseen. Etäopetuksessa opetus on ollut hyvin teoriapohjaista ja kouluihin kuuluvat juhlat, opintoretket ja vierailut ovat puuttuneet kokonaan. Lisäksi oppilailta on puuttunut opiskeluun sitouttava kouluyhteisö.

Oppilailla, joiden omatoimisuus ja itseohjautuvuus ovat heikkoja, ja joiden vanhemmilla ei välttämättä ole kykyä tai mahdollisuutta tarjota tukea, on ollut suuria vaikeuksia koulunkäyntiin sitoutumiseen ja oppimistulosten saavuttamiseen.

Lukioissa on havaittu, että opintoja pidennetään aiempaa enemmän ja kursseja on keskeytynyt normaalia enemmän.

Aikuisten perusopetuksen toteuttaminen pitkälti etäopetuksessa heikensi opiskelijoiden mahdollisuuksia edetä opinnoissaan suunnitellulla tavalla. Opinnot hidastuivat suurella osalla opiskelijoita.

Lähtökohtaisesti opetuksen ja varhaiskasvatuksen vajeiden paikkaaminen tehdään valtion korona-avustusten mahdollistamana. Ammatillisessa koulutuksessa lisärahaa haetaan opetus- ja kulttuuriministeriöltä lisäsuoritepäätöksellä.

Toimenpiteet

- Kehitetään monialaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen sisällä sekä yhteistyötahojen kuten KOTA-hanketyöntekijöiden, oppilashuollon, erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun kanssa.
- Järjestetään avoimia varhaiskasvatuspalveluja sekä kohtaamispaikkoja.
- Perusopetuksessa on tarve edelleen lisätä laaja-alaista erityisopetusta, resurssiopetusta, avustajia, jakotunteja, tukiovetusta sekä muita tukitoimenpiteitä. Opetushenkilöstön ja opetustuntien lisäämiseen seuraavalle lukuvuodelle tarvitaan valtion myöntämää korona-avustusta vastaava summa kuin kuluneelle lukuvuodelle.
- Lukiokoulutukseen määrärahoja tarvitaan kurssien jakamiseen ja tukiovetuksen lisäämiseen sekä kesällä tarjottavaan lukiokurssien määrän lisäämiseen.
- Aikuisopiston järjestämässä aikuisten perusopetuksessa vahvistetaan lisä- ja tukiovetusta, erityisopetusta ja koulunkäyntivalmiuksia vahvistavia toimia.

3. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelan kuominen

Epidemian vaikutuksia:

- Terveyskeskuksissa lääkärin ja hoitajien vastaanottomäärät laskivat noin **40 000** käynnillä
- Suun terveydenhuollon käyntimäärät laskivat noin **30 %**
- Ennaltaehkäisevän terveydenhuollon määräaikaistarkastuskäyntien määrässä laskua n. **10 %**
- Kuntoutuspalvelujen käynnit laskeneet yli **10 %**
- Suun terveydenhuollossa lähes **60 000** käyntiä ja **14 000** asiakasta jäi toteutumatta ja **3800** oli jonottamassa pääsyä hoitoon vuonna 2021.
- Kalliimpien palvelujen tarve tulee kasvamaan (esim. lastensuojelu, pitkäaikaissairaudet). Lisäksi on syntynyt työhyvinvointivelkaa.

* vuoden 2020 tiedot

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiettyjen palvelujen tarve kasvoi epidemian aikana, eikä tähän kasvuun ole vielä pystytty vastaamaan. Koronaepidemia on heijastunut erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyteen sekä lapsiperheiden ja vanhempien hyvinvointiin.

Ikääntyneillä näkyy tapaamisrajoitusten aiheuttamaa yksinäisyyttä ja kuntoutuspalveluiden rajatumpaa saatavuutta. Tällä hetkellä 130 vanhusta on jonossa vanhusten erityisasumisen palveluihin.

Osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista on korvautunut uudennaisilla toimintatavoilla kuten etävastaanoitoilla, ja osalla asiakkaista palvelu on jouduttu perumaan tai siirtämään. Osin asiakkaat ovat jättäneet hakeutumatta palvelun piiriin.

Kaupunkilaisille on epidemian aikana kertynyt hoitovelkaa erityisesti Martinlaakson pandemiaterveysaseman alueella. Ehkäisevän terveydenhuollon, kuntoutuksen ja suun terveydenhuollon supistukset ovat myös vaikuttaneet asiakkaisiin.

Pandemian pitkittyminen on kasvattanut psykososiaalisten palvelujen tarvetta. Palveluntarpeen lisääntyminen ja palveluihin pääsyn hidastuminen koskee erityisesti perheneuvolatoimintaa, psykologipalveluja, lääkäripalveluja, nuortenkeskus Nuppia, lapsiperheiden varhaista tukea sekä perheoikeudellisia asioita.

Kuntouttavien palvelujen saatavuus on rajoitusten vuoksi heikentynyt (esim. päiväkeskukset, työtoiminta). Työikäisten päihde- ja mielenterveyspalvelujen kysyntä on kasvanut. Heikommissa asemassa olevien toimintakyvyn huonontuminen lisää palvelujen

tarvetta tulevaisuudessa. Myös pitkäaikaissairauksia on voinut jäädä koronapandemian aikana hoitamatta.

Tukitoimien kuten päivätoiminnan ja lyhytaikaishoidon supistamisen johdosta omaishoitajat ovat vaarassa uupua. Toiminnan supistaminen aiheuttaa osaltaan myös painetta jonojen purkuun. Myös vammaisten nuorten hyvinvointia tukevat palvelut ovat jääneet toteutumatta pandemian aikana. Näitä ovat esimerkiksi verkostopalvelut, normaalit kuntalaispalvelut sekä työ- ja päivätoiminta.

Vantaalla on pilotoitu vuodesta 2020 lähtien uutta kokonaisvaltaista elintapaohjausmallia. Pitkäkestoisen, mutta kiireettömän palvelun tarpeessa olevien terveyspalveluiden asiakkaiden ohjaamisella hyvinvointimentorointiin mahdollistetaan terveyspalveluiden resurssien kohdentaminen palvelu- ja hoitovelan kuromiseen.

Koronaepidemian hallinnan edellyttämiä toimenpiteitä jatketaan kansallisten linjausten mukaisesti: testausta, tartunnanjäljitystä ja rokotuksia sekä rajaturvallisuuden edellyttämää yhteistyötä eri toimijoiden kanssa jatketaan. Nämä toimenpiteet resursoidaan erikseen.

Samanaikaisesti koronatilanteen hoidon ja jälkihoidon kanssa valmistaudutaan hyvinvointialueuudistukseen, mikä osaltaan sitoo paljon olemassa olevia resursseja.

Palvelu- ja hoitovelan kattaminen edellyttää sekä palvelutuotannon lisäämistä lisäresursoinnilla että tehokkaita palvelupolkuja palvelualueiden välillä ja kaupungin eri toimintojen ja erikoissairaanhoidon kanssa. Valtion tuki paitsi koronaepidemian hoitamiseen, myös siitä johtuvaan palvelu- ja hoitovelan kattamiseen on välttämätön.

Toimenpiteet

- Terveyspalvelujen vastaanottojen hoitovajetta katetaan maksusitoumuksilla, vuokralääkäreillä sekä uusilla vakansseilla.
- Martinlaakson terveysaseman perusterveydenhuollon palvelutoiminta palautetaan normaaliksi syyskuun 2021 lopussa. Terveysasemalla toiminut epidemiavastaanotto siirretään neljän muun terveysaseman toiminnan yhteyteen infektiovastaanotoiksi.
- Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin sekä ikäihmisten palvelujen vahvistamiseksi perheiden kotiin vietäviä palveluja tuotetaan sekä omana tuotantona että ostopalveluna. Turvataan pienten lasten perheiden nopea palveluun pääsy ja parisuhteen tuki. Kotiin vietävillä palveluilla parannetaan hoitovelkaa ja jonotilannetta.
- Mielenterveyspalvelujen hoitovelan purkamiseen tarvitaan psykiatrisia sairaanhoitajia.

- Työttömyyden, mielenterveyshaasteiden ja päihdeongelmien hallitsemiseksi terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakkuusprosesseja kehitetään yhteistyössä. Turvataan päihdehuollon ja toimeentulon palvelut.
- Vanhusten erityisasumisen hoivapaikkojen jonoa puretaan ostopalveluna.
- Vammaisten erityisasumisen laadunvalvontaa parannetaan.
- Vanhus- ja vammaispalvelujen työ- ja päivätoimintaan sekä vammaisten palveluohjaukseen ja sosiaalityöhön ohjataan lisää resursseja.
- Turvataan omaishoitajien vapaapäivät.
- Liikkuvaa sairaalapalvelutoimintaa kehitetään edelleen tukemaan kotona asumista ja ehkäisemään päivystyskäyntien tarvetta myös poikkeusolojen helpottaessa.
- Katetaan suun terveydenhuollon toteutumattomien käyntien tulomenetykset ja puretaan jonot mm. lisätöillä ja lisäkrytoinneilla.
- Vakiinnutetaan elintapaneuvontamalli ja hyvinvointimentorointi.

4. Syrjäytymisen ehkäisy ja myönteisen erityiskohtelun toimenpiteet

Epidemian vaikutuksia:

- Ikääntyneiden tapaamisrajoitukset ja muut rajoitustoimenpiteet ovat aiheuttaneet yksinäisyyttä monissa eri kohderyhmissä.
- Kotouttamistoimenpiteissä on palveluvelkaa.
- Heikot digitaidot, digilaitteiden puute ja digituen ulkopuolelle jääminen lisäävät syrjäytymistä

Korona on tutkitusti iskenyt voimakkaammin heihin, jotka olivat jo valmiiksi heikommassa asemassa. Myönteisen erityiskohtelun ohjelman kuluva kauden (2019–2021) toimenpiteitä jatketaan vuodelle 2022. Toimenpiteiden tarkoitus on vähentää hyvinvointieroja kohdentamalla resursseja ja tukitoimia sinne, missä tuen tarve on tavallista suurempi. Toimilla edistetään asukkaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia hyvinvointiin. Ohjelmassa on toimenpiteitä eri kohderyhmille.

Suuri osa palveluista on pandemian aikana toteutettu verkossa. Etänä toteuttavista palveluista ja tapaamisista on myönteisiä kokemuksia, mutta toisaalta osa asiakkaista ei

osaa käyttää digipalveluita tai heillä ei ole tarvittavia välineitä, jolloin osa kuntalaisista on mahdollisesti jäänyt ilman apua. Tästä johtuen heikot digitaidot, digilaitteiden puute ja digituen ulkopuolelle jääminen lisäävät syrjäytymistä ja sitä kautta kustannuksia, vähentävät osallisuutta ja maahanmuuttajataustaisilla vaikeuttavat kotoutumista.

Toimenpiteet

- Myönteisen erityiskohtelun ohjelman nykyisiä toimenpiteitä jatketaan vuonna 2022. Nuorisotyö raiteilla -hankkeen toimintamalli liittyy osaksi toimintaohjelmaa.
- Vanhusten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja kotona asumisen tukemiseksi tehdään etsivää ja löytävää työtä muun muassa myönteisen erityiskohtelun ohjelman tuella.
- Digitukitiimi perustetaan auttamaan digiajasta syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia.

5. Panostukset osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviin toimiin sekä harrastuksia ja tapahtumatuotantoa tukeviin toimiin

Epidemian vaikutuksesta vapaa-ajan palveluiden käyttöön ja osallistumiseen tehtiin kyselytutkimus Suomen kuuden suurimman kaupungin asukkaille. Alustavista tuloksista on nähtävissä, että liikunta on vähentynyt merkittävästi rajoituksista johtuen.

Kulttuuritapahtumiin pääsemistä odotetaan innolla. Osa vastaajista on valmis palaamaan harrastusten pariin jo epidemian aikana, jos turvallisuudesta on huolehdittu. 60 % vastaajista ilmoitti, että joko hän itse tai perheenjäsen on lopettanut jonkin liikuntaharrastuksen koronan vuoksi. Lopettaneista lähes kaikki kuitenkin kaikki aikovat jatkaa harrastamista epidemian jälkeen.

Epidemian vaikutuksia:

- Harrastustilat sekä yhteisölliset kohtaamispaikat ovat olleet sulkua- ja rajoitustoimenpiteiden kohteena
- Yksityisille toimijoille rajoitukset ovat aiheuttaneet taloudellisia haasteita
- Harrastaminen on vähentynyt korona-aikana
- Osallisuuden palvelut ja mahdollisuus yhteisöllisyyteen vähentyneet

Uimahallipalveluiden sulkua hankaloitti tai esti kokonaan erityisryhmien ja liikuntarajoitteisten liikunnan harrastamisen. Harrastajamäärät muun muassa urheiluseuratoiminnassa ovat laskeneet. Myös asukastiloja ja muita yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja on jouduttu sulkemaan tai pitämään rajatusti auki.

Yksityisille kulttuuri- ja liikunta-alan toimijoille rajoitustoimenpiteet ovat

aiheuttaneet taloudellisia haasteita. Ihmiset kaipaavat livekulttuurin ääreen. Tästä kertoo esimerkiksi se, että kaikissa ulkotapahtumissa, joita on pystytty järjestämään korona-aikana, on kävijämäärät olleet suuria.

Vapaa pääsy kirjastojen kokoelmiin on ollut rajoitettua. On vaikea ennustaa, löytävätkö tietyt asiakasryhmät, kuten lapset ja nuoret takaisin kirjaston palvelujen ääreen ja kuinka paljon sillä on vaikutusta heidän lukutaitoonsa ja kielelliseen kehitykseensä. Kirjastot ovat myös tärkeitä yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja. Myönteisen erityiskohtelun alueilla erityisesti lasten tapahtumatarjonta on vähentynyt kirjastoihin kohdistuneiden rajoitusten vuoksi.

On todennäköistä, että asiakkaat haluavat myös jatkossa etä- tai hybridiosallistumisen mahdollisuuksia eri palveluihin. Virtuaaliset palvelut eivät kuitenkaan täysin korvaa fyysisiä tapaamisia ja kohtaamisia.

Toimenpiteet

- Lastenkulttuurin tuotantoa vahvistetaan uudella lastenkulttuurituottajalla Hakunilan lastenkulttuuritilaan.
- Tarjotaan Aikuisopistoon maksuttomia kurssipaikkoja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille aikuisille.

6. Monikielisen viestinnän vahvistaminen ja maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen tukeminen

Koronakriisi valaisi nopeasti kaupungin haasteita vieraskielisten asukkaidensa tavoittamisessa ja monikieliseen viestintään liittyvistä solmukohdista. Huoli siitä, että oleellinen tieto ei saavuta riittävän tehokkaasti vieraskielisiä kuntalaisia on yhteinen kaupungin eri toimialoilla. On tärkeää huomata, että vieraskieliset kuntalaiset ovat valtavan moninainen joukko keskenään erilaisia ihmisiä.

Epidemian vaikutuksia:

- Koronakriisi toi esiin haasteet vieraskielisten asukkaidensa tavoittamisessa ja monikielisessä viestinnässä
- Korona-aikana mahdollisuudet käyttää suomen kieltä ovat olleet rajalliset - maahanmuuttajien kielitaidon vahvistamista ja kohtaamisia suomenkielisten kanssa on tuettava

Epidemia paljasti sen, miten tärkeää on, että selkeä ja ymmärrettävä tieto saavuttaa kaikki vantaalaiset kielestä riippumatta. Monikielisyys eli käännösten tuottaminen ja julkaiseminen

ovat eittämättä keskiössä, mutta oleelliseksi nousee myös selkokieliseen materiaaliin panostaminen. Myös visuaalinen materiaali ja puhuttu tieto on hyvä ottaa huomioon viestinnän kehittämistyössä sillä ne huomioivat parhaiten luku- ja kirjoitustaidottomat kuntalaiset.

Erityisesti maahanmuuttajien kielitaidon vahvistamista ja kohtaamisia suomenkielisten kanssa on tuettava. Korona-aikana mahdollisuudet käyttää suomen kieltä ovat olleet rajalliset. Mahdollisuus suomen kielen käyttämiseen on tärkeää niin aikuisten kuin lasten ja nuortenkin kannalta.

Toimenpiteet

- Monikielistä viestintää vahvistetaan: ymmärrettävyys, monipuoliset kanavat, vieraskielisten neuvojien tukeminen, sosiaalinen kuuntelu, käytänteiden ja prosessien kehittäminen
- Suomi toisena kielenä -opetus jatkuu valmennustaloilla työllisyyspalveluiden asiakkaille Myönteisen erityiskohtelun ohjelman toimenpiteenä. Selvitetään mahdollisuutta tukea kielenoppimista myös työn ohella tehokkaammin.
- Kurotaan vieraskielisten lasten suomen kielen oppimisen vajetta ja panostetaan tehostettuun suomen kielen opetukseen.
- Yhteisöllistä kielenoppimista tukee erikoiskirjastonhoitaja, jolla on pätevyys suomen opettamiseen toisena kielenä.

7. Työllisyyden ja yritysten elpymisen tukeminen

Työllisyystilanne heikkeni Vantaalla merkittävästi koronatilanteen seurauksena. Lisäksi palveluvelkaa on siirtynyt TE-palveluista siirtyneiden asiakkauksien vuoksi. Pitkäaikaistyöttömyyden lisääntyessä kuntouttavan työtoiminnan resurssit jäävät alimitoitetuksi asiakaskuntaan nähden. Työllisyyspalveluihin

otetaan henkilöitä määräaikaisella virkamääräyksellä jonojen purkamiseen syksyllä 2021. Työllisyyden parantamiseksi on käynnissä myös hankkeita eri kohderyhmät huomioiden.

Työttömyysasteen kehitys korona-aikana:

Ennen epidemiaa **8,8 %** (02/2020)

Pahimmillaan **19,2 %** (05/2020)

Tuorein tieto **15,2 %** (07/2021)

Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvanut 2 693 henkilöstä (02/2020) 6 396 henkilöön (07/2021).

Pohjoismaista työvoimapalvelumallia koskeva lainsäädäntö astuu voimaan 1.1.2022. Se edellyttää, että uudet asiakkaat tavataan kasvokkain kahden viikon välein.

Elinkeinotoimintaan pandemiatilanne on vaikuttanut valtavasti. Vantaalla erityisesti lentokenttäalue on ollut kärsijänä mm. matkustamisen rajoittumisen vuoksi. Eri elinkeinot ovat myös olleet suljettuina ja niiden asiakasmääriä on rajoitettu eri ajanjaksoja maaliskuun 2020 jälkeen. Tämä on näkynyt työllisyydessä irtisanomisina ja lomautuksina. Elinkeinotoiminnan lisätuki on budjetoitu vuodelle 2022. Myös esimerkiksi elinkeinotoimen organisoima klusterityö osaltaan edesauttaa palautumista.

Palveluvelkaa on syntynyt yritystapaamisten, tapahtumien järjestämisen, olemassa olevien yritysten tarvekartoitusten sekä uusien yritysten houkuttelun osalta.

Toimenpiteet

- Pohjoismaisen hyvinvointimallin käyttöönottoon rekrytoidaan 10 uutta määrääaikaista omavalmentajaa 1.1.2022 lukien.
- Vuoden 2021 aikana käynnistetään asiakasjonojen purku palkkaamalla viisi henkilöä tilapäisellä viranhoitomääräyksellä.
- YritysVantaan toteuttamaan yritysneuvontaan panostetaan.

8. Etäjohtamisen ja henkilöstön hyvinvoinnin tukeminen

Epidemian vaikutuksia:

- Työhyvinvointivelkaa on muodostunut erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, mutta myös muilla toimialoilla
- Etätyö toi tarpeen etäjohtamiselle
- Etätyö toi myös kaipuun työyhteisöllisyyteen ja kohtaamisiin

Vantaalla on järjestetty ja järjestetään edelleen esimiehille ja työyhteisöille tukea ja ohjeistusta koronatilanteesta toipumisessa ja uuteen arkeen palaamisessa. Esimiesohjeistuksessa korostetaan esimiestyön ja hyvä johtamisen tärkeyttä. Esimiehille on tarjolla muun muassa verkko/videovalmennuksia, webinaareja ja tukimateriaalia poikkeustilanteessa johtamisesta.

Edellisten lisäksi on luotu toimialakohtaisia erityistilanteita huomioivia malleja ja palveluja: esimerkiksi kasvatuksen ja oppimisen toimialalla on rakenteilla Henkinen ensiapu -malli työyhteisötasolla nopeaan tilanteiden purkuun ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla toimii esimiehille päivystävä työnohjauspalvelu. Yksiköt ja tiimit tarvitsevat paitsi esimiehen

tukea normaalia enemmän, myös dialogisia, yhteisöllisiä foorumeita, joissa jakaa kokemuksia ja suunnitella yhdessä tulevaa. Yhteisöllisyys ja keskinäinen luottamus ovat erityisen tärkeitä ja ne rakennetaan dialogilla. Poikkeusolojen jälkipuinti on myös hyvä tehdä työyhteisössä.

Kaupungin päätös keväällä 2021 muistaa ja kiittää henkilöstöä koronaepidemian aikana tehdystä erinomaisesta työstä liikunta- ja kulttuurisetelietuudella on otettu työntekijöiden keskuudessa erittäin myönteisesti vastaan. Aikaisemminkin on eri puolilta kaupunkiorganisaatiota esitetty toiveita, että henkilöstölle tarjottaisiin laajemminkin juuri liikunta- ja kulttuurietua. Tämä tukisi henkilöstön hyvinvointia ja olisi työnantajaimagoa kohottava työsuhte-etu. Vuosi 2022 voisi olla pandemiasta toipumisen ohella etuuden kokeiluvuosi. Vuoden 2023 osalta arvioitaisiin tilanne erikseen ja samalla katsottaisiin koko kaupungin rahallinen palkitseminen uudelleen.

Toimenpiteet

- Toteutetaan Kestävä työkyky – mielen hyvinvoinnin palvelujen edistäminen -hanke, johon on saatu Kevan työelämän kehittämisrahaa. Hankkeen tavoite on työkyvyttömyysriskin pienentäminen.
- Kokeillaan Liikunta- ja kulttuuriseteli -etuutta henkilöstölle.
- Huolehditaan henkilöstön hyvinvoinnista ja parannetaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön veto- ja pitovoimaa.
- Kasvatuksen ja oppimisen toimialan henkilöstön osalta varaudutaan ryhmämuotoisen työnohjauksen lisäämiseen.

MÄÄRÄRAHOJEN TARVE TOIMIALOITTAIN

Toipumissuunnitelman lisätarvearvio vuosien 2021–2023 määrärahoihin on yhteensä noin 18 miljoonaa euroa.

Toipumissuunnitelman toimenpiteet ovat määräaikaista vuosia 2021–2023 koskevia, pääpaino on vuodessa 2022.

Toimialoista eniten määrärahaa kohdentuu sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle vuosille 2021–2022. Kasvatuksen ja oppimisen toimialan osalta määrärahaa lisätään siltä osin kuin valtionavustukset eivät riitä kattamaan suunniteltuja toimenpiteitä.

Määrärahojen tarve yhteensä (miljoonaa euroa):

Toimiala	2021	2022	2023
Sosiaali- ja terveydenhuolto	2,4	5,0	- *
Kasvatus ja oppiminen	1,2	4,3	2,0
Kaupunkikulttuuri	0,1	0,6	0,6
Kaupunkiympäristö	0	0	0
Kaupunkistrategia ja johto	0	1,4	1,1
Yleishallinto	0	0	0
Yhteensä (miljoonaa euroa)	3,7	11,3	3,7

* Hyvinvointialue vuoden 2023 alusta

